

KAMIL STEPAN

KRAKÓW

NOWE DANE O TWÓRCACH SYMFONII W POLSCE PRZEŁOMU XVIII I XIX WIEKU

ABSTRAKT Tekst przedstawia kolejne nowe dane o siedmiu spośród tych kompozytorów polskich przełomu XVIII/XIX w., którzy w swym dorobku pozostawili symfonie. Głównym źródłem prezentowanych informacji są księgi metrykalne z różnych archiwów kościelnych (diecezjalnych i parafialnych) i państwowych i inne archiwalia. Źródła te pozwoliły osadzić w czasie i miejscu działalność kompozytorów o nieznanym dotąd życiorysach, a także uzupełnić znane już częściowo biografie. Prócz nowych danych biograficznych artykuł zawiera informacje o nieznanym dotąd rękopisach dzieł omawianych w nim twórców.

SŁOWA KLUCZOWE symfonia, kapele kościelne, biografie, Wojciech Dankowski, Jan Korsak, Franciszek Lessel, Wincenty Lessel, Franciszek Matuszkiewicz, Aleksander Rodowski, Jan Kanty Wyrzywalski, Józef Wyrzywalski, Henryk Opieński

ABSTRAKT *New Information Concerning Composers of Symphonies in Poland around the Turn of the Eighteenth and Nineteenth Centuries.* This text presents new information concerning seven Polish composers of the late eighteenth and early nineteenth centuries whose oeuvre included symphonies. The information primarily comes from registers kept in various (diocesan and parish) church archives, as well as state archives and other collections. The sources provide specific dates and place names in relation to composers whose biographies have remained unknown to date and supplement biographies already partially familiar. Apart from new biographical information, the paper also mentions previously unknown music manuscripts containing works by some of these composers.

KEYWORDS symphony, church ensemble, biography, Wojciech Dankowski, Jan Korsak, Franciszek Lessel, Wincenty Lessel, Franciszek Matuszkiewicz, Aleksander Rodowski, Jan Kanty Wyrzywalski, Józef Wyrzywalski, Henryk Opieński

W zamieszczonym w pierwszym zesłorocznym numerze *Muzyki* tekście miałem okazję przedstawić nowe informacje dotyczące niektórych twórców symfonii, działających w Polsce w II poł. XVIII i w I poł. XIX wieku¹. Ze względów objętościowych ograniczyłem ów materiał do prezentacji danych dotyczących siedmiu kompozytorów, pozostawiając jeszcze „w szufladzie” inne dane z kwerend, dotyczące równie licznej grupy „symfonistów”. Prezentując je obecnie, muszę powtórzyć zastrzeżenie, iż nie są one rezultatem całościowych badań nad losami poszczególnych postaci. Nawet jednak w obecnej formie stanowią (moim zdaniem) istotne uzupełnienie wiedzy o tych pierwszych twórcach polskiego repertuaru symfonicznego, a także o ich dziełach.

JAN KORSAK

Niedawne badania Aleksandry Patalas i Macieja Jochymczyka umożliwiły częściowe poznanie życiorysu Jana Korsaka – autora trzyczęściowej *Sinfonii pastorale D-dur*, której rękopis do lat trzydziestych zachował się w zbiorach po kapeli klasztoru dominikańskiego w Gidlach, a następnie trafił do zbiorów muzycznych Biblioteki Jagiellońskiej, gdzie przechowywany jest do dziś. Wedle ich ustaleń Korsak od 1 IX 1793 r. do 12 X 1794 r. był zatrudniony w kapeli klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach, następnie od grudnia 1794 r. do czerwca 1795 r. w kapeli oo. Paulinów w Częstochowie, po czym ponownie pracował w kapeli gidelskiej przez pierwsze półrocze 1796 r. i jeszcze raz – od maja 1801 r. do maja 1806 roku². Dane te można nieco uzupełnić. Księgi metrykalne parafii w Zgierzu pozwalają bowiem na ustalenie, iż Jan Korsak przed przyjazdem do Gidli wraz z żoną Agnieszką działał w kapeli we franciszkańskim klasztorze pod wezwaniem św. Antoniego w Łągiewnikach (obecnie część Łodzi). Tam też 4 XI 1789 r. urodził się ich syn Karol Józef, zmarły w Łągiewnikach 27 VI 1791 r., przy czym zarówno metryka urodzin, jak i śmierci Karola Józefa określa jego ojca mianem „nobilis”³. Innym dzieckiem Jana i Agnieszki Korsaków była Anna, która w wieku siedemnastu lat 10 II 1803 r. w Gidlach poślubiła członka tamtejszej kapeli Wawrzyńca Rembackiego⁴. W akcie ślubu Anna Korsakówna określona jest

- 1 Kamil Stepan, „Nowe dane biograficzne o twórcach symfonii w Polsce przełomu XVIII i XIX wieku”, *Muzyka* 69 (2024) nr 1, s. 85–103.
- 2 Aleksandra Patalas, „Muzyka w sanktuarium Matki Bożej Gidelskiej”, w: *Życie muzyczne w klasztorach dominikańskich w dawnej Rzeczypospolitej*, red. Aleksandra Patalas, Kraków 2016 (= Acta Musicologica Universitatis Cracoviensis 31), s. 67 i 72; Maciej Jochymczyk, „Repertuar kapeli oo. Dominikanów w Gidlach w świetle aktualnych badań ze szczególnym uwzględnieniem źródeł osiemnastowiecznych”, w: *ibid.*, s. 98–99.
- 3 Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi, księgi metrykalne parafii w Zgierzu, sygn. 6 (*Liber baptisatorum* 1781–1800), s. 45; sygn. 9 (*Liber copulatorum* i *Liber mortuorum* 1781–1808), s. 185.
- 4 Archiwum Archidiecezjalne w Częstochowie, sygn. KM 313 (*Liber copulatorum* parafii w Gidlach 1790–1810), s. 55; świadkami na ślubie Anny byli muzycy kapeli gidelskiej Prokop Gruszkowski i Stanisław Pasiński.

jako stale zamieszkała w Łągiewnikach, a obecnie z rodzicami w Gidlach; sugeruje to, że Korsak pracował w kapeli łągiewnickiej aż do chwili ponownego angażu w Gidlach, czyli do roku 1801; z kolei z faktu, iż aktu chrztu Anny Korsakówny brak w *Liber baptisatorum* parafii w Zgierz, można domniemywać, że Korsakowie pracę w kapeli łągiewnickiej rozpoczęli dopiero po urodzeniu Anny.

Jak wyżej wspomniałem, badania Patalas i Jochymczyka pozwoliły ustalić, iż Korsak pracował w kapeli dominikanów do maja 1806 r., a o dalszej jego aktywności brak było danych. Wytlumaczenie tego faktu znajduje się najprawdopodobniej w aktach metrykalnych parafii św. Jakuba w Piotrkowie, gdzie zaledwie kilka tygodni później, sporządzono następujący wpis, dotyczący zgonu w szpitalu przy farze św. Jakuba (*Xenodotium Suburbio Cracoviensi*):

Anno Domini millesimo octingenesimo sexto die decimasexta Julij Mortuus est Hydropre Generosus Joannes Korsak Pauper annorum vitae circiter quinquaginta quintam, Munitus Sacramentis sepultusque in Cemeterio consueto⁵.

Akt zgonu, w przeciwieństwie do przywołanych powyżej aktów dotyczących dzieci, nie precyzuje zawodu zmarłego ani nie określa jego stanu cywilnego, jednak wydaje się, iż dotyczy on kompozytora. Przemawia za tym nie tylko zbieżność chronologiczna i terytorialna (całkiem wyjątkowa, gdyż nazwisko „Korsak” nie jest pochodzenia miejscowego i nie występuje w innych parafiach dawnego woj. sieradzkiego i woj. krakowskiego, ani w ogóle w zachodniej części ziem koronnych), ale też zaliczenie zmarłego do stanu szlacheckiego i jego wiek, w miarę pasujący do znanych dat urodzin dzieci kompozytora. Pochówku dokonano *gratis*, ale w tym wypadku trudno wyrzec, czy miało to miejsce – jak to często bywało – ze względu na pozycję lub zasługi zmarłego, czy też z powodu jego ubóstwa, co zdarzało się niemal równie często.

WINCENY I FRANCISZEK LESSLOWIE

Opublikowane ostatnio w *Muzyce* rezultaty badań Tomasza Fatalskiego nad biografią Wincentego Lessla poprzez ustalenie jego daty urodzin stworzyły możliwość weryfikacji tego, co sam Lessel wiedział i pisał na temat swych rodziców, jak również na krytyczną weryfikację przypuszczeń Hanny Rudnickiej-Kruszewskiej na temat wczesnych lat życia tego muzyka⁶. Oczywiście ustalona data urodzenia Wincentego rzutuje też na możliwą datę jego ślubu. O ile przy poprzednim stanie badań Wincenty, jako urodzony około roku 1750 (lub nawet wcześniej), mógł

5 Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi, księgi metrykalne parafii Piotrków Trybunalski, sygn. 73 (*Liber mortuorum* 1795–1825), s. 144.

6 Tomasz Fatalski, „Podług mojej metryki jest już ze mnie dobrze stare chłopisko». Odnaleziona metryka chrztu Wincentego Lessla”, *Muzyka* 68 (2023) nr 2, s. 119; Hanna Rudnicka-Kruszewska, *Wincenty Lessel. Szkic biograficzny na podstawie listów do syna*, Kraków 1968.

zawrzeć małżeństwo już w połowie lat siedemdziesiątych, o tyle obecnie, wobec „odmładzającego” go o mniej więcej sześć lat odkrycia Fatalskiego, datę zawarcia małżeństwa Wincentego Lessla należy kłaść około roku 1780, ewentualnie krótko przed tym rokiem.

Na podstawie aktów małżeństw dwojga dzieci Wincentego – Zuzanny i Franciszka – możliwe jest określenie nazwiska panieńskiego jego żony, którą była Regina Weinzetl⁷. Dalszych wartościowych informacji o rodzinie Wincentego dostarczają księgi chrztów i zgonów parafii we Włostowicach (obejmującej swym zasięgiem Puławy). Najwcześniejszymi odnotowanymi w nich chrzcinami dziecka Wincentego i Reginy są niezwykle uroczyste chrzciny Izabelli Konstancji Aleksandry Klary Lessel, które miały miejsce 21 XI 1783 roku⁸. Kolejne dzieci, których chrzty odnotowano w księgach włostowickiej parafii, to: Ludwik Wincenty Jan Nepomucen (chrzest 1 II 1785 r., zm. 30 X 1787 r. Puławy), Amalia Kunegunda (chrzest 24 VII 1786 r., ur. trzy dni wcześniej, 21 VII, zm. 31 VII 1787 r. Puławy), Zuzanna Regina Karolina (chrzest 22 XII 1787 r., zm. 16 V 1885 r. Warszawa) i wreszcie Weronika Amalia Dorota (chrzest 3 II 1792 r., zm. 25 XII 1792 r. Puławy)⁹.

Wszystkie te informacje, jakkolwiek niewątpliwie interesujące i wartościowe, nie dają niestety odpowiedzi na pytania o datę ślubu Wincentego Lessla ani o datę i miejsce urodzin jego pierworodnego dziecka – Franciszka.

Jako miejsce urodzenia przyszłego ucznia Haydna wskazywano zazwyczaj Warszawę; na poparcie tego poglądu Rudnicka-Kruszewska przytoczyła informację podaną przez samego Franciszka Lessla w jego *Elementarbuch*, w którym kompozytor pisał, iż urodził się około 1780 r. w Warszawie („Gegen a[nn]o 1780 wurde ich in Warschau geboren”)¹⁰. Faktem jest, że metryki chrztu Franciszka nie ma w księgach metrykalnych żadnej z tych warszawskich parafii, których akty, a choćby ich indek-

7 Archiwum Państwowe w Warszawie (dalej: APW), akta stanu cywilnego gminy warszawskiej VII cyrkułu, sygn. 28, akt 81/1817 (akt małżeństwa Zuzanny Lessel) i akta stanu cywilnego gminy warszawskiej IV cyrkułu, sygn. 28, akt 40/1818 (akt małżeństwa Franciszka Lessla). Nazwisko matki występuje w przywołanych aktach w różnych formach: Weincetl (u Zuzanny) lub Weyncetl (u Franciszka).

8 Fakt, że spośród wszystkich dzieci Wincentego, których akty chrztu są dostępne, jedynie Izabella Konstancja miała za rodziców chrzestnych magnatów (Izabella Czartoryska i jej ówczesny kochanek Kazimierz Rzewuski), a ponadto na chrzcinach byli obecni członkowie rodziny Czartoryskich i inni dygnitarze, skłania do przypuszczenia, że była ona pierwszym dzieckiem urodzonym po podjęciu przez Wincentego służby u Czartoryskich.

9 Archiwum parafii Włostowice, *Liber baptisatorum* 1775–87, k. 51v (Izabella Konstancja), 62r (Ludwik Wincenty), 75v (Amalia Kunegunda) i 86v (Zuzanna Regina); *Liber baptisatorum* 1788–93, s. 50 (Weronika Amalia); *Liber mortuorum* 1775–87, s. 129 (Ludwik Wincenty i Amalia Kunegunda); *Liber mortuorum* 1788–93, s. 110 (Weronika Amalia). Z niejasnych przyczyn w późniejszych aktach stanu cywilnego Izabella – żona Marcina Zawiskiego – występuje pod imieniem Elżbieta. Według informacji Hanny Rudnickiej-Kruszewskiej, Franciszek Lessel wspominał w *Elementarbuch*, że jego ojciec miał sześcioro dzieci, z których on był najstarszy, zob.: H. Rudnicka-Kruszewska, *Wincenty Lessel*, s. 20. A zatem – pomijając brakującą metrykę chrztu Franciszka – powyższe metryki przekazują informację o wszystkich dzieciach Wincentego i Reginy Lessłów.

10 H. Rudnicka-Kruszewska, *Wincenty Lessel*, s. 19.

sy, są obecnie dostępne: św. Andrzeja, św. Krzyża i na Solcu. Akta metrykalne parafii św. Jana zachowane są niekompletnie i pechowo brakuje w nich księgi chrztów z l. 1779–82, natomiast akta parafii Wniebowzięcia NMP na Nowym Mieście zostały całkowicie utracone podczas II wojny światowej. Jest jednak całkiem możliwe, iż w tym wypadku powstałe w latach ostatniej wojny luki w aktach nie są przyczyną niemożności odnalezienia aktu urodzenia Franciszka Lessla. Kiedy bowiem wiosną 1818 r., w związku ze zbliżającym się ślubem, próbował go pozyskać sam zainteresowany, metryki nie udało się odnaleźć i kompozytor musiał skorzystać z wprowadzonej parę lat wcześniej artykułami 70. i 71. Kodeksu Napoleona procedury sporządzenia przed urzędnikiem sądowym tzw. aktu znania, zastępującego niemożliwy do pozyskania akt chrztu. Akt znania, obejmujący w tym wypadku oboje narzeczonych, zachował się w alegatach do aktów małżeństwa urzędu stanu cywilnego IV cyrkułu miasta Warszawy. Nieznany ten dokument warto przytoczyć w całości, zachowując oryginalną pisownię.

W imieniu Najjaśniejszego Alexandra r^o Cesarza Wszech Rosseyi Króla Polskiego, etc.

Wiadomo się czyni, iż przed Niżey podpisanym sporządzony został Akt znania, następujący osnowy

Działo się w Warszawie w Pałacu Xsiężney Würtemberskiej przy ulicy Senatorskiej N° 471. Dnia dwunastego m[iesią]ca Maja tysiąc ośmset ośmnastego roku.

Przedemną Antonim Majewskim Pisarzem Sądu Pokoju Powiatu y Miasta Warszawy wydz[iału] 3go w zastępstwie Podsejdy działanie czyniącym stawili się osobiście W[ielmożny] Franciszek Lessel rodem z Warszawy, lat trzydzieści sześć maiący, kawaler, tudzież W[ielmożna] Franciszka de Hiż lat 21° maiąca, rodem z Warszawy przy swych Rodzicach w Domu Rządowym przy ulicy Miodowej pod No 488 zostaiąca. I ci chęć wniyść w Związki małżeńskie dla braku Metryk i ze strony Nowożeńca W[ielmożnego] Lessel dla niemożności dopełnienia aktu uszanowania żyjącym Rodzicom, o zapisanie Aktu Znania dopraszali się, zaczem z mocy Prawa Kodexa Cywil[nego] Artykułów 70, 71 i 155 stawieni świadkowie przesłuchani zostali.

Pierwszy J[asnie] W[ielmożny] Jan Pomian Kruszyński Generalny Sekretarz Komissji Rządowej Przychodów i Skarbu, Kawaler Orderu Ś[więtego] Stanisława, w Warszawie przy Ulicy Dzikiej w Domu N° 2322 zamieszkały lat 45 sobie maiący – Drugi W[ielmożny] Ignacy Kułakowski Sekretarz ordynata Zamoyskiego w iego Domu przy Ulicy Senatorskiej pod Liczbą 472 zamieszkały lat 28 maiący. I ci iednogłównie [?] zeznali, że: znamy tak W[ielmożnego] Franciszka Lessel Generalnego Plenipotenta Xiężney Würtemberskiej w Domu iey wyżej w akcie wyrażonym zamieszkałego, który rodem z Warszawy a chrzczony w Parafii przez im niewiadomey, ma lat trzydzieści sześć, Rodzice iego zamieszkuia w Galicyi austriackiej, dla odległości miejsca aktu uszanowania onychże uczynić nie iest w stanie, metryki zaś swego urodzenia dla niewiadomey Parafii swego Chrztu i zapisu, tudzież znamy W[ielmożną] Franciszkę de Hiż, lat dwadzieścia ieden sobie liczącą, która rodziła się w Warszawie chrzczona zaś w Sandomierskim gdzie Kościół w którym zapisana była metryka pogorzał, dla tego do Aktu Małżeństwa takowego nie iest w stanie złożyć, Rodzice iey aktowi ślubu przytomni będą, Nowożeńca zaś rodzice na związek ten

małżeński zezwalają i listownie onymże akt uszanowania dopełnionym iest. Poczem akt niniejszy tak przez świadków iako i Aspirantów po odczytaniu przyjęty i podpisany został.

Jan Pomian Kruszyński Franciszek Lessel Ignacy Kułakowski¹¹

Zestawiając podany w akcie znania wiek trzydziestu sześciu lat z wiekiem, który sam Lessel podawał, zgłaszając w l. 1820–23 urodziny dwojga swoich dzieci (trzydzieści osiem lat w sierpniu 1820 r. i czterdzieści jeden lat w październiku 1823 r.)¹² można obliczyć, iż kompozytor urodził się pomiędzy październikiem 1781 r. i marcem 1782 r. – a przynajmniej sam tak uważał. Biorąc pod uwagę niezbyt wielkie odstępstwa pomiędzy narodzinami czterech kolejnych dzieci Reginy i Wincentego Lesslów w l. 1783–87, przyjście Franciszka na świat w roku 1781 lub w początkach 1782 zdaje się nawet całkiem prawdopodobne, choć oczywiście trudno tej przesłance przydawać jakąś wysoką rangę, zwłaszcza wobec braku pewności, czy faktycznie Franciszek Lessel był biologicznym synem tych, których nazwisko nosił¹³.

Łatwo byłoby uznać wyznaczone urzędowymi aktami datowanie urodzin Franciszka Lessla na przełom 1781/82 za przesądzone gdyby nie fakt, iż istnieją też przekazy wskazujące na wcześniejszą jego datę urodzenia. Według odpisu Hanny Rudnickiej-Kruszewskiej kościelny akt ślubu Franciszka z maja 1818 r. (obecnie zaginiony) określał pana młodego jako trzydziestoośmiolatka¹⁴. Z kolei, zgłaszając w sierpniu 1837 r. urodziny swego ostatniego dziecka, sam kompozytor podał, iż liczy sobie pięćdziesiąt siedem lat¹⁵, a na jego ufundowanym przez żonę nagrobku, zachowanym do dziś na cmentarzu we wsi Ostrołęka koło Pilicy, wyryto m.in. słowa: „żył lat 58, skończył 26 Grudnia 1838”. Wszystkie trzy te zapisy wskazują zatem na urodziny kompozytora w roku 1780. Na ocenę wiarygodności aktu znania nieuchronnie wpływa też fakt, iż w rzeczywistości narzeczona Lessla, Franciszka Hiż, córka podpułkownika artylerii koronnej Józefa Hiża, bez najmniejszej wątpliwości nie tylko urodziła się w Warszawie, lecz także tam, w kościele św. Jana (a nie w anonimowym kościele na Sandomierszczyźnie), została ochrzczona – tyle że nie w roku 1797, jak wynikało-

11 APW, akta stanu cywilnego gminy warszawskiej VII cyrkułu, sygn. 68, k. 174r-175v. Alegata do aktów stanu cywilnego poszczególnych cyrkułów m. Warszawy są obecnie całkowicie wymieszane i częściowo przyporządkowane do niewłaściwych zespołów (cyrkułów); taka sytuacja ma miejsce także w odniesieniu do omawianego tomu, który skatalogowany jest jako przynależny do aktów stanu cywilnego VII cyrkułu.

12 APW, akta stanu cywilnego gminy warszawskiej IV cyrkułu, sygn. 33 (akt urodzenia 1820/320 – Józef Aleksander Lessel, ur. 24 VIII 1820 r.) i akta stanu cywilnego gminy warszawskiej VII cyrkułu, sygn. 45 (akt urodzenia 1823/617 – Zofia Jadwiga Lessel, ur. 23 X 1823 r.). Akt cywilny urodzenia pierworodnego dziecka Lesslów (Marianna Izabela, ur. 4 III 1819 r., chrześnica ks. Marii Wirtemberskiej, ochrzczona w parafii św. Andrzeja) znajdował się w zaginionym obecnie tomie aktów urodzenia IV cyrkułu z 1819 roku.

13 H. Rudnicka-Kruszewska, *Wincenty Lessel*, s. 20–22.

14 *Ibid.*, s. 19.

15 APW, Akty stanu cywilnego parafii św. Marii Magdaleny Wawrzyszew w Warszawie, sygn. 12 (akt urodzenia 1837/58 – Artur Ignacy Lessel, ur. 31 VII 1837 r.).

by to z zeznań świadków, ale już 12 X 1795 roku¹⁶. Dodatkowo z przytoczonych przez Hannę Rudnicką-Kruszewską listów Wincentego wynika, iż wiosną 1818 r. przebywał on nie w Galicji, ale (jak zazwyczaj) w Puławach, o czym utrzymujący z nim korespondencję Franciszek niewątpliwie wiedział. W tej sytuacji trudno uznać złożone w maju 1818 r. zapewnienia świadków za całkowicie wiarogodne, a w konsekwencji nie można wykluczyć, że w rzeczywistości akt chrztu Franciszka Lessla był w 1818 r. możliwy do odszukania w zaginionych obecnie aktach warszawskich parafii – lub też, że nie było go tam nigdy. Zasadniczo wartość aktu znania sprowadza się zatem do kolejnego potwierdzenia Warszawy jako miejsca urodzenia Franciszka Lessla i informacji, że już wiosną 1818 r. pełnił funkcję generalnego plenipotenta ks. Marii Wirtemberskiej, z której dworem był wówczas od kilku lat związany.

Poszukiwania archiwalne pozwalają nieznacznie wzbogacić listę zachowanych kompozycji Wincentego Lessla. W zbiorach Biblioteki Czartoryskich w Krakowie, w tomie, którego zawartość związana jest głównie ze śmiercią i pogrzebem ks. Adama Kazimierza Czartoryskiego (marzec 1823 r.), wśród innych zgromadzonych materiałów znajduje się bowiem autograf zatytułowany *Marche funèbre par Vinc. Lessel*. Jest to krótki, trzydziestotaktowy utwór fortepianowy (z zaznaczoną pedalizacją), utrzymany w tonacji *c-moll* i tempie *Moderato un poco grave* (zob. il. 1)¹⁷. Marsz nie jest wprawdzie datowany, ale można z bardzo dużą dozą prawdopodobieństwa przypuszczać, iż powstał on na pogrzeb głowy rodziny, w której służbie Wincenty Lessel spędził poprzednich czterdzieści lat i jest najpóźniejszą obecnie znaną kompozycją Wincentego.

Niewiele nowego można powiedzieć na temat losów muzyka Czartoryskich w ostatnich latach jego życia. Po roku 1825 (z końca grudnia tego roku pochodzi ostatni list, cytowany przez Rudnicką-Kruszewską) nie pojawia się on w aktach stanu cywilnego parafii włostowickiej jako świadek urodzin, małżeństw ani zgonów, trudno więc powiedzieć, czy nadal przebywał stale w Puławach. Niewątpliwie Wincenty Lessel zmarł 15 VI 1831 r. w Sieniawie jako wdowiec i dwa dni później został pochowany na miejscowym cmentarzu parafialnym, przy czym metryka zgonu określa go „in Galliciam advena” – czyli „przybysza w Galicji”¹⁸; można w tej sytuacji przypuszczać, że mieszkał on niemal do końca życia nadal w Puławach, a do Sieniawy przybył bezpośrednio przed śmiercią, być może jako uchodźca ze zbombardowanych przez Rosjan Puław (marzec 1831 r.)¹⁹.

16 Archiwum Archidiecezjalne w Warszawie, księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej św. Jana Chrzciciela w Warszawie, *Liber baptisatorum* 1790–98, s. 897.

17 Muzeum Narodowe w Krakowie, Biblioteka Książąt Czartoryskich, 6153 IV, k. 185 (utwór mieścić się w całości na stronie *recto*).

18 Archiwum Diecezjalne w Przemyślu, akta metrykalne parafii Sieniawa, wtóropis księgi zmarłych 1831 r. (b.p.), akt bez numeru. Metryka podaje prawidłowo kraj pochodzenia („in Bohemia natus”) i zgodny z ustaleniami Fatalskiego wiek Wincentego w chwili śmierci (siedemdziesiąt sześć lat).

19 Pewnych dodatkowych informacji na temat Wincentego i jego żony można byłoby dopatrywać się w danych zawartych w aktach cywilnych małżeństwa Zuzanny i Franciszka, a także w akcie znania tego ostatniego. Z obu aktów dotyczących Franciszka wynika, iż oboje jego rodzice wówczas pozostawali przy życiu. Natomiast o rok wcześniejszy akt małżeństwa Zuzanny Reginy Lessel, „z własnego majątku

ALEKSANDER RODOWSKI

Postać kolejnego twórcy – Aleksandra Rodowskiego – budziła pewne zainteresowanie nie jako kompozytora symfonii (obecnie zaginionej), ale jako jednego z domniemyanych autorów *Poloneza Kościuszk*i. „Rodowski, kompozytor mało znany, ale zasłużył sobie na wielką sławę, jeżeli, jak chodzą wieści, miał on być pierwszym autorem *Poloneza Kościuszk*i. Ś.p. Ambroży Grabowski znał Rodowskiego w młodym wieku” – pisał półtora wieku temu Wojciech Sowiński w swym *Słowniku muzyków polskich dawnych i nowoczesnych*²⁰. Jak można wnioskować już z tego zapisu, miejscem działalności Rodowskiego był Kraków, gdzie Ambroży Grabowski (1782–1868) przebywał od roku 1797. Wydaje się, że w dekadzie po śmierci Jakuba Gołębka to właśnie Rodowski był najbardziej wziętym kompozytorem krakowskim. Jego dorobek, poza zaginioną dziś symfonią i instrumentalnymi polonezami, obejmuje utwory kościelne: msze, litanie, ofertoria etc. Kompozycje bądź informacje o kompozycjach Rodowskiego zachowały się w zbiorach po różnych zespołach z terenu Małopolski: od Częstochowy poprzez Pilicę, Kraków, Staniątki i Szalową po Sandomierz.

Akt zgonu kompozytora (o którym będzie jeszcze mowa niżej) zawiera informację, iż pochodził on z Poznania, możliwe więc, że był spokrewniony z tamtejszym muzykiem Jakubem Rodowskim²¹. Wydaje się, że Rodowski do Krakowa przybył dopiero jako osoba dojrzała. Najwcześniejszy ślad jego pobytu pod Wawelem zawar-

utrzymującej się”, która 28 VI 1817 r. w Warszawie poślubiła Wincentego Plewińskiego, określa, iż jest ona córką „Wincentego, dzierżawcy dóbr w Puławach zamieszkałego, i zmarłej już [!] Reginy z Weincetłów”. Na akt zgonu Reginy Lesslowej nie natrafiłem, nie jestem więc w stanie stwierdzić, która z podanych przez dzieci wersji jest prawdziwa (akt zgonu Wincentego określa go jako wdowca); sądzę, że wspomniana przez Wincentego w liście z 26 XII 1825 r. Regina, która domu Wincentego nigdy inaczej nie nazywa jak swoim (zob.: H. Rudnicka-Kruszewska, *Wincenty Lessel*, s. 151–152) – to jego żona, nie zaś, jak sądzi Rudnicka-Kruszewska, gospodyni kompozytora. W tej sytuacji data zgonu Reginy przypadłaby po 1825 r., co tłumaczyłoby brak wzmianki o tym fakcie w znanych autorce biografii listach Wincentego Lessla. Trudno powiedzieć, na czym opierać by się miało określenie Wincentego w akcie małżeństwa córki jako „dzierżawcy dóbr”; biorąc pod uwagę zarówno przytoczone przez Rudnicką-Kruszewską fragmenty listów Wincentego, jak i jej całościową wiedzę o muzyku (pozyskaną przed II wojną z istniejących wówczas źródeł), Wincenty wówczas raczej klepał biedę, a z dzierżawy, o którą zabiegał, nic nie wyszło. Być może Zuzanna, wychodząc za osobę ze środowiska ziemiańskiego, podkoloryzowała status społeczny nieobecnego ojca, choć nie można też całkowicie wykluczyć, że w l. 1816–17 Wincenty (wraz ze swym bratem Franciszkiem) był efemerycznym dzierżawcą jakiegoś terenu koło Puław ze źródłami mineralnymi – niedoszłego „Lessel-Badu”, zob.: H. Rudnicka-Kruszewska, *Wincenty Lessel*, s. 143–144.

20 Wojciech Sowiński, *Słownik muzyków polskich dawnych i nowoczesnych*, Paryż 1874, s. 324.

21 O profesji Jakuba Rodowskiego wspomina metryka chrztu Agnieszki Marianny, córki „D[omi]ni: Jacobi Musici et Agnetis Rodowskich” (Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, sygn. PM 229/06 – *Liber baptisatorum* parafii św. Marii Magdaleny w Poznaniu 1729–79, s. 178); znane mi dzieci Jakuba Rodowskiego z zawartego w 1739 r. małżeństwa z Agnieszką Morelińską urodziły się w l. 1742–50, a ich chrzciny odnotowano w aktach parafii św. Marii Magdaleny i św. Marcina. W metrykaliach poznańskich nie odnalazłem śladów rodziny Rodowskich po 1750 r., stąd też ewentualny związek Aleksandra Rodowskiego (na którego metrykę chrztu także w poznańskich parafiach nie natrafiłem) z Jakubem Rodowskim pozostaje jedynie w sferze domysłów.

ty jest w spisie ludności wykonanym dla Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej w początkach 1791 roku²². Według tego źródła muzyk mieszkał wówczas w parafii św. Anny (którą spisano w dniu 1 II 1791 r.) w domu nr 255 i liczył sobie trzydzieści dwa lata, czyli urodził się ok. 1758 r.; wraz z nim odnotowano jedynie żonę Mariannę, wówczas dwudziestosiedmioletnią (ur. ok. roku 1764) i półtoraroczną córkę Zuzannę (ur. 1789 r., zm. 9 VII 1792 r.). Jak wynika z wpisów w księgach metrykalnych, w następnych latach Rodowscy doczekali się piętki dzieci, z których jednak większość zmarła wkrótce po urodzeniu: Heleny Elżbiety (chrzest 3 VII 1791 r.), Józefa Benedykta (chrzest 20 III 1793 r., zm. 5 III 1794 r.), Marcjanny Agnieszki (chrzest 4 I 1795 r.), Franciszki Antoniny (chrzest 5 III 1797 r., zm. 21 III 1799 r.) i Anieli Joanny (chrzest 1 VIII 1799 r., zm. 11 I 1801 r.)²³. Urodziny Heleny Elżbiety odnotowane zostały jeszcze w księgach parafii św. Anny, natomiast metryki chrztu i zgonu wszystkich pozostałych dzieci zostały już sporządzone w parafii mariackiej²⁴. Sam kompozytor zmarł 22 I 1803 r. w szpitalu św. Łazarza w Krakowie, przy czym akt zgonu określa, że *Nobilis* Aleksander Rodowski „z Poznania rodem, muzykant od Panny Marii” miał mieć w chwili zgonu trzydzieści osiem lat, urodziłby się więc ok. 1764 roku. Wdowa Marianna z Razmowskich zmarła 1 III 1806 r. w Krakowie, mając – zgodnie z metryką zgonu – lat trzydzieści²⁵.

JAN KANTY WYGRZYWAŁSKI

Kolejny twórca symfonii – Jan Kanty Wygrzywalski – był dotąd postacią całkiem anonimową. Pojedyncze głosy (skrzypiec i klarnetu) podpisanej jego nazwiskiem czteroczęściowej symfonii odkrył Jan Węcowski wraz z m.in. symfoniami Jakuba Gołąbka i symfonią Gabriela Paszczyńskiego w zbiorach po kapeli w Szalowej koło Gorlic²⁶. O autorze brak było jakichkolwiek danych. Nazwisko Wygrzywalskiego zapisało się wprawdzie w historii muzyki polskiej – ale za sprawą Józefa, działającego w I poł. XIX w. kompozytora, kapelmistrza, organisty i pedagoga (o którym będzie

22 Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANK), Akta Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej Województwa Krakowskiego, sygn. 40 (Regestr Ludności Chrześcian w Parafii Kollegium Świętej Anny w Krakowie Roku 1791 Dnia 1. Lutego), s. 281.

23 Archiwum parafii św. Anny w Krakowie, *Liber baptisatorum* 1765–1806, akt bez numeru (Helena Elżbieta), Archiwum parafii NMP w Krakowie, *Liber baptisatorum* 1784–96, s. 243 (Józef Benedykt) i s. 295 (Marcjanna Aleksandra), *Liber baptisatorum* 1797–1800, s. 8 (Franciszka) i s. 111 (Aniela), *Liber mortuorum* 1773–96, s. 220 (Zuzanna), s. 237 (Józef), *Liber mortuorum* 1797–1800, s. 95 (Franciszka), *Liber mortuorum* 1801–04, s. 1 (Aniela).

24 Kwestią otwartą pozostaje, czy w pierwszym okresie pobytu w Krakowie Rodowski był zatrudniony w kapeli kościoła św. Anny (na terenie parafii której mieszkał), czy też od razu wszedł w skład kapeli kościoła Mariackiego.

25 ANK, akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej NMP w Krakowie, sygn. 28, k. 1035 i 1037 (Aleksander); Archiwum parafii NMP w Krakowie, *Liber mortuorum* 1805–06, s. 52 (Marianna).

26 Jan Węcowski, „Z dziejów XVIII-wiecznej kapeli w Szalowej”, *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 7 (1964), s. 55–63.

jeszcze niżej mowa); jego akt ślubu okazuje się kluczowy dla ustaleń dotyczących Jana Kantego.

Akt małżeństwa Wyrzywalskiego-juniora, przywołany ogólnikowo już w jego biogramie w *Słowniku biograficznym teatru polskiego*²⁷, sporządzony został w urzędzie stanu cywilnego parafii mariackiej w Krakowie dnia 31 V 1826 roku²⁸. Pan młody Józef Błażej Wyrzywalski, ówczesnie „Dyrektor Orkiestry Teatralnej”, określony jest w nim jako „syn Jana Kantego Wyrzywalskiego, Organisty, i Maryanny z Staynerów małżonków w Gorlicach w Galicyi Austriackiej mieszkających”.

Niestety, podczas pożarów Gorlic w l. 1799 i 1874 spłonęła zarówno świątynia, jak i większość dokumentacji, stąd też jako materiał do dalszych ustaleń na temat Jana Kantego Wyrzywalskiego pozostają metrykalia parafii NMP w Gorlicach. Według metryki zgonu, Jan Kanty Wyrzywalski w chwili śmierci latem 1847 r. liczył sobie miał lat osiemdziesiąt, urodził się zatem ok. 1767 roku. Najbliższy tej dacie tom zawierający metryki chrztu parafii gorlickiej zaczyna się dopiero w roku 1776²⁹, stąd też nie udało mi się odszukać aktu chrztu Jana Kantego, niemniej jest bardzo prawdopodobne, iż urodził się on w Gorlicach. Nazwisko „Wyrzywalski” (początkowo jeszcze w brzmieniu „Wyrzywański”) pojawia się w gorlickich księgach chrztów stale od XVII w., w tym także w dostępnych obecnie księgach chrztów i ślubów z II poł. XVIII w. od pierwszych lat po ich założeniu (odpowiednio: 1776 i 1784) i w księgach miejskich, ponadto zaś – zgodnie z odpisem metryki chrztu Józefa Wyrzywalskiego – Jan Kanty i Marianna Wyrzywalscy są w tym akcie (1798) określani jako obywatele Gorlic (*civium Gorlicensium*)³⁰. Na temat wykształcenia i początków życia późniejszego organisty nic nie wiadomo. Księgi gorlickie nie zawierają też niestety aktu ślubu Jana Kantego i, biorąc pod uwagę, że nazwisko Steiner/Stayner nie pojawia się w księgach gorlickich w ogóle, należy przyjąć, iż Jan Kanty zawarł małżeństwo poza rodzinnym miastem – zapewne podczas swych *Lehr- und Wanderjahre*. Niewątpliwie Jan Kanty wraz z żoną powrócił do Gorlic najpóźniej w początkach 1795 r., gdyż 28 IV 1795 r. odnotowano tam chrzest ich córki Katarzyny; jej ojcem chrzestnym był miejscowy sędzia Franciszek Piątkiewicz, co zdaje się świadczyć o relatywnie wysokiej pozycji młodego Wyrzywalskiego w gorlickim środowisku³¹. Kolejnym dzieckiem Jana Kantego i Marianny był Józef Błażej, późniejszy kompozytor i kapelmistrz,

27 *Słownik biograficzny teatru polskiego*, Warszawa 1973, s. 816; *Słownik* podaje datę ślubu i zaczerpnięte z aktu ślubu imiona rodziców (wraz z zawodem ojca) tylko z notatek Stanisława Dąbrowskiego – „akt ślubu w jednej z parafii krak. (wg informacji S. Dąbrowskiego)”.

28 ANK, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej NMP w Krakowie, sygn. 63, akt nr 1826/30.

29 Archiwum parafii NMP w Gorlicach, *Liber baptisatorum ab anno 1776* (księga częściowo zachowana w postaci raptularza), akt bez numeru.

30 ANK, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej NMP w Krakowie, sygn. 64, s. 603.

31 Archiwum parafii NMP w Gorlicach, *Liber baptisatorum ab anno 1776*, akt bez numeru.

ochrzczony 2 II 1798 roku³². Wymieniona już kilkakrotnie żona Jana Kantego, Marianna, zmarła 24 VIII 1831 r. w Gorlicach w wieku lat sześćdziesięciu pięciu jako ofiara epidemii cholery³³. Sam Jan Kanty Wyrzywalski, „organarius”, zmarł 6 VIII 1847 r. w Gorlicach jako wdowiec, mając (jak już wyżej wspomniałem) lat osiemdziesiąt³⁴. Jak się zdaje, Wyrzywalski sprawował funkcję organisty w gorlickiej farze przez długie lata (przypuszczalnie aż do śmierci). W tej sytuacji fakt wykonywania jego symfonii przez kapelę w Szalowej, odległej od Gorlic ledwie 12 kilometrów, nie powinien dziwić. Kwestią do dalszych badań jest natomiast to, czy kapela w Szalowej była pierwszym odbiorcą utworów Wyrzywalskiego, czy też pod koniec XVIII w. zespół wokalnie-instrumentalny istniał również w samych Gorlicach.

FRANCISZEK MATUSZKIEWICZ

Zachowana w zbiorach po kapeli klasztoru ss. benedyktynek w Staniątkach trzyczęściowa *Symfonia B-dur* Franciszka Matuszkiewicza to kolejne dzieło twórcy praktycznie bez biografii³⁵. Jedyne informacje o muzyku tego nazwiska zawiera *Słownik muzyków polskich*, w którym odnotowano Matuszkiewicza w hasłach zbiorowych jako związanego z klasztorem ss. norbertanek na krakowskim Salwatorze – raz (w hasle „Kapele”) jako dyrygenta tamtejszego chóru, a drugi raz (w hasle „Organiści”) – jako miejscowego organistę³⁶.

Jedynym jak na razie dokumentem przynoszącym konkretniejsze informacje biograficzne na temat Franciszka Matuszkiewicza jest akt urodzenia jego syna, Bernarda Stefana, urodzonego 20 VIII 1818 r. w Krakowie³⁷. Z dokumentu tego (sporządzone-

32 Ibid. Obecne w słownikach informacje na temat Józefa Wyrzywalskiego warto uzupełnić o dane dotyczące nieopisanych dotąd ostatnich lat jego życia: po okresie pracy w klasztorze w Staniątkach (do roku 1847) został organistą kościoła parafialnego w Bochni, a dodatkowo 30 XI 1849 r. nauczycielem bocheńskiego gimnazjum powołali go na nauczyciela pomocniczego śpiewu (w wymiarze trzech godzin lekcyjnych). Kronika gimnazjum bocheńskiego wspomina, iż „za przedsięwzięcia muzyczne odbywające się w roku szkolnym 1850 w naszym gimnazjum Ministerstwo Oświaty Publicznej obdarowało profesora śpiewu Wyrzywalskiego 50 florenami”. Wraz z końcem roku szkolnego 1850/51 gimnazjum bocheńskie zostało zreformowane, tracąc na pewien czas dwie najwyższe klasy, co spowodowało zakończenie pracy Wyrzywalskiego w szkole. Niedługo opuścił Bochnię i osiadł we Lwowie, gdzie działał – jak informuje akt zgonu – jako nauczyciel muzyki. Tam też zmarł 30 VI 1860 r. na „sparalizowanie płuc”. Synem Józefa był Marian (8 IX 1828 r. Lublin–14 IV 1895 r. Piotrków), ceniony lekarz i społecznik piotrkowski, zob.: *Kronika Gimnazjum w Bochni 1817–1904*, wyd. Agnieszka Gicała, Zofia Sitko, Kraków 2017, s. 42, 44, 45; *Programm des k.k. Staats-Gymnasiums zu Bochnia am Schlusse des Studienjahres 1850*, s. 14; *Dziennik Urzędowy do Gazety Lwowskiej* 1860 nr 154, s. 834, Centralne Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie (CGIAUL), fond 618/2, sygn. 1145 (księga urodzeń, małżeństw i zgonów parafii metropolitalnej we Lwowie), k. 61v, akt zgonu bez numeru.

33 Archiwum parafii NMP w Gorlicach, *Liber mortuorum* 1827–68, s. 22.

34 Ibid., s. 71.

35 Tadeusz Maciejewski, *Papiery muzyczne po kapeli klasztoru panien benedyktynek w Staniątkach*, Warszawa 1984 (= *Silva Medii et Recentoris Aevii* 10), s. 87–88.

36 *Słownik muzyków polskich*, red. Józef Chomiński, t. 1, Kraków 1964, s. 256, t. 2, Kraków 1967, s. 97.

37 ANK, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej św. Anny w Krakowie, sygn. 33, akt ur. 1818/55.

go w urzędzie stanu cywilnego parafii św. Anny w Krakowie) wynika, iż jego ojciec – Franciszek Matuszkiewicz – miał wówczas lat trzydzieści trzy, urodził się zatem ok. 1785 roku. W momencie urodzin syna żonaty był z Joanną Sobocińską (ówcześnie dwudziestosiedmioletnią, a zatem urodzoną ok. 1791 r.). Oboje urodzili się zapewne w Małopolsce, ale raczej nie w Krakowie³⁸. Akt urodzenia określa Franciszka jako „muzykanta”, zamieszkałego przy ul. Szewskiej nr 325. Dokument nie precyzuje wprawdzie, w którym zespole Matuszkiewicz „muzykował”, ale dość mocnych poszlak dostarczają osoby świadków aktu – siedemdziesięcioletniego Marcina Danielskiego i czterdziestoletniego Macieja Kaczorowskiego, „kapelaka”, zamieszkałych po sąsiedzku w domu przy ul. Szewskiej nr 316; obaj oni związani byli z muzyką w kościele św. Anny, a zatem jest dość prawdopodobne, że i Franciszek Matuszkiewicz był zatrudniony w tym zespole, o którego ówczesnym składzie, mimo niedawnych badań Andrzeja Edwarda Godka³⁹, niewiele wiadomo. Niestety, w aktach stanu cywilnego parafii św. Anny Franciszek Matuszkiewicz ani członkowie jego rodziny nie pojawiają się już więcej i dalsze dzieje kompozytora czekają na swego odkrywcę.

WOJCIECH DANKOWSKI

Powyżej przedstawione dane wzbogacają głównie naszą dotychczasową wiedzę o życiu kompozytorów symfonii okresu klasycyzmu. Innego (choć nie mniej wartościowego) rodzaju uzupełnienia można natomiast dokonać w odniesieniu do najbardziej chyba znanego spośród wczesnych kompozytorów symfonii w Rzeczypospolitej – Wojciecha Dankowskiego. W jego wypadku nie mogę niestety przedstawić żadnych nowych danych biograficznych, ale za to udało mi się odnaleźć zaginiony przekaz jego czteroczęściowej *Symfonii D-dur*, opisaney blisko sto lat temu przez Henryka Opieńskiego w znanym artykule *Symfonje A. Dankowskiego i J. Wańskiego* – jednym z pierwszych tekstów analizujących polskie symfonie XVIII stulecia⁴⁰. Jej rękopis, przechowywany w zbiorach pozostałych po kapeli w Obrze, zaginął w czasie II wojny światowej.

Okazuje się jednak, że w spuściźnie Opieńskiego, przechowywanej obecnie w Bibliotece Uniwersyteckiej w Bazylei, zachował się odpis tego dzieła, wykonany przez Opieńskiego zapewne pod koniec lat dwudziestych i użyty później przy pisaniu wspomnianego artykułu⁴¹. Manuskrypt Opieńskiego, sporządzony piórem na jednolitym dziesięciosystemowym papierze nutowym o formacie 35 x 26 cm z nadrukiem firmowym (*72 S 56 / KATALOG), zawiera dziewięć głosów instrumental-

38 Nazwiska „Matuszkiewicz” i „Sobocińska” nie są miejscowe (krakowskie), a świadkami zgłoszenia urodzin są osoby związane z pracą Matuszkiewicza.

39 Andrzej Edward Godek, „Zarys działalności Kapeli Akademickiej przy kościele św. Anny w Krakowie w latach 1748–1800”, *Muzyka* 65 (2020) nr 1, 38–56.

40 Henryk Opieński, „Symfonje A. Dankowskiego i J. Wańskiego”, *Kwartalnik Muzyczny* 4 (1932) nr 16, s. 685–692.

41 Universitätsbibliothek Basel, Nachlass Henryk Opienski, sygn. Kr 49, 32.

Symphonia Kr 49,32
Adagio Maestoso. Violino Primo.

For.

dol.

cresc.

p

f

pp

Allegro Vivace.

*72 S 58
KATALOG

Il. 2. Wojciech Dankowski, *Symphonia* [*Symfonia D-dur*], partia Vn I, rkp. w Universitätsbibliothek Basel, Nachlass Henryk Opienski, sygn. Kr 49, 32, k. iv

2

Offertorium Tempore Adventus a vocibus 9 Auctore R. Dankowski

Mittit ad Regi non a-queu vis Angelum sed forti - ludi-nem suum ad

*Symfonia Violino 1. 2do
Flauto 1. 2do
Cornu 1. 2do
Viola & Basso*

Auth. Wański

*I. Largo (meno) allegro C D-dur
II. Andante mo. f
III. Rondo allegro 6/8*

Rondo

Allegro I

Andante

*72 S 56
KATALOG

Il. 3. Wojciech Dankowski, *Offertorium Tempore Adventus a vocibus 9*, t. 1-8, oraz Jan Wański, *Symfonia [D-dur]*, jednogłosowe incipity części *Rondo, Allegro I, Andante*, rkp. w Universitätsbibliothek Basel, Nachlass Henryk Opienski, sygn. Kr 49, 32, k. nlb.

nych: *Violino Primo* (dziewięć stron), *Violino Secundo* (osiem stron), *Alto Viola* (sześć stron), *Basso* (sześć stron), *Oboe Primo* (cztery strony), *Oboe Secundo* (cztery strony), *Cornu Primo ex D* (trzy strony), *Cornu Secundo ex D* (trzy strony) i *Timpani* (trzy strony); na końcu większości głosów widnieje słowo „Finis”. Rękopis jest staranny, z niewielką liczbą skreśleń i dopisków, najczęściej dotyczących brakujących taktów bądź wątpliwego odczytania poszczególnych nut. Materiał tematyczny dzieła jest tożsamy z przedstawionym w artykule Opieńskiego z roku 1932. W moim przekonaniu, z braku oryginalnego rękopisu, odpis Opieńskiego może być podstawą do wydania źródłowego, na które *Symfonia D-dur* z pewnością zasługuje (il. 2).

Na ostatniej karcie, oprócz incypitów symfonii Dankowskiego (na niepublikowanej tu stronie recto), Opieński zanotował też incypity głosu Violino I drugiego analizowanego w artykule dzieła – trzyczęściowej *Symfonii D-dur* Jana Wańskiego. Także jej rękopis zaginął podczas wojny, ale skopiowane przez Opieńskiego incypity potwierdzają, iż na podstawie zawartych w artykule elementów opisu dzieła Bohdan Muchenberg trafnie utożsamił anonimową *Symfonię D-dur* ze zbiorów Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie z analizowaną przez Opieńskiego symfonią Wańskiego⁴², choć wydaje się, że rękopis gnieźnieński przekazuje wersję w pewnych szczegółach odmienną⁴³. Rękopis Opieńskiego nie zawiera niestety żadnego materiału trzeciej wzmiankowanej w jego artykule symfonii – anonimowej *Symfonii D-dur*. Kwestią otwartą pozostaje, czy Opieński w ogóle sporządził jej odpis lub choćby incypity – wnioskując po pobieżności jej opisu w artykule można przypuszczać, że nie.

Na ostatniej stronie głosu kotłów *Symfonii D-dur* Dankowskiego Opieński zaczął kopiować kolejny utwór tego twórcy – *Offertorium Tempore Adventus a vocibus 9*. Jak się zdaje, zamierzał od razu sporządzić spart kompozycji, wypisał bowiem nazwy niemal wszystkich głosów (Canto, Ten[ore], Bas[so], Viol[in]o I, Viol[in]o II, Corno I, Corno II i Organo) oraz wpisał wszystkie klucze (z wyjątkiem pięciolinii przeznaczonych dla rogów), skopiował jednak tylko całą linijkę (sześć taktów) Violino I. Natomiast w górnej części następnej karty, zawierającej u dołu incypity symfonii Dankowskiego i Wańskiego, powtórzył nagłówek *Offertorium Tempore Adventus a vocibus 9 Authore A. Dankowski* i zapisał w postaci partytury początkowych osiem taktów pierwszego wejścia głosów wokalnych (tekst podpisany jest jedynie pod głosem sopranowym) – ale z kolei bez głosów instrumentalnych, zaznaczając jedynie, iż przepisany odcinek wokalny poprzedzał wstęp instrumentalny (bez specyfikacji liczby taktów, w których głosy wokalne pauzują). Ze skopiowanych fragmentów wynika, iż offertorium było napisane do tekstu sekwencji *Mittit ad virginem* w tonacji *C-dur*, takcie 2/4, tempo zaś było oznaczone jako *Moderato* (il. 3).

42 Wyd. Kraków 1988 (= *Symfonie Polskie* 11).

43 Różnice widoczne są dwie: incypit cz. II nie zawiera obecnego w wersji gnieźnieńskiej przedtaktu, natomiast incypit cz. III w t. 4 nie zawiera przednutki (*fi*).

BIBLIOGRAFIA

- Fatałski, Tomasz. „Podług mojej metryki jest już ze mnie dobrze stare chłopisko». Odnaleziona metryka chrztu Wincentego Lessla”, *Muzyka* 68, nr 2 (2023): 119–126, doi.org/10.36744/m.1774.
- Godek, Andrzej Edward. „Zarys działalności Kapeli Akademickiej przy kościele św. Anny w Krakowie w latach 1748–1800”. *Muzyka* 65, nr 1 (2020): 38–56, doi.org/10.36744/m.286.
- Jochymczyk, Maciej. „Repertuar kapeli oo. dominikanów w Gidlach w świetle aktualnych badań ze szczególnym uwzględnieniem źródeł osiemnastowiecznych”. W: *Życie muzyczne w klasztorach dominikańskich w dawnej Rzeczypospolitej*, red. Aleksandra Patalas, 76–112. Kraków: Musica Iagellonica, 2016 (= Acta Musicologica Universitatis Cracoviensis 31).
- Kronika Gimnazjum w Bochni 1817–1904*, wyd. Agnieszka Gicała, Zofia Sitko. Kraków: Archiwum Narodowe, 2017.
- Maciejewski, Tadeusz. *Papiery muzyczne po kapeli klasztoru panien benedyktynek w Staniątkach*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX, 1984 (= Silva Medii et Recentoris Aevii 10).
- Opiński, Henryk. „Symfonje A. Dankowskiego i J. Wańskiego”. *Kwartalnik Muzyczny* 4, nr 16 (1932): 685–692.
- Patalas, Aleksandra. „Muzyka w sanktuarium Matki Bożej Gidelskiej”. W: *Życie muzyczne w klasztorach dominikańskich w dawnej Rzeczypospolitej*, red. Aleksandra Patalas, 44–75. Kraków: Musica Iagellonica, 2016 (= Acta Musicologica Universitatis Cracoviensis 31).
- Rudnicka-Kruszewska, Hanna. *Wincenty Lessel. Szkic biograficzny na podstawie listów do syna*. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1968.
- Słownik biograficzny teatru polskiego*, red. Zbigniew Raszewski. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1973.
- Słownik muzyków polskich*, red. Józef M. Chomiński. T. 1–2. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne 1964, 1967.
- Sowiński, Wojciech. *Słownik muzyków polskich dawnych i nowoczesnych*. Paryż: nakładem autora, 1874.
- Stepan, Kamil. „Nowe dane biograficzne o twórcach symfonii w Polsce przełomu XVIII i XIX wieku”. *Muzyka* 69, nr 1 (2024): 85–103, doi.org/10.36744/m.2533.
- Węcowski, Jan. „Z dziejów XVIII-wiecznej kapeli w Szalowej”. *Z Dziejów Muzyki Polskiej* 7 (1964): 55–63.

NEW INFORMATION CONCERNING COMPOSERS OF SYMPHONIES IN POLAND
AROUND THE TURN OF THE EIGHTEENTH AND NINETEENTH CENTURIES

This article presents new information, mostly biographical, concerning a group of Polish composers active in the late eighteenth and early nineteenth centuries who left behind works in the symphony genre. Most of this information comes from civil registers and related sources.

The first of these musicians, Jan Korsak, has thus far been known to have belonged to the music ensemble at the Dominican monastery in Gidle (1793–94, 1796, 1801–06), with a brief period at the Pauline monastery in Częstochowa (1794–95). From registers we learn that he had previously worked in the Franciscan ensemble in Łagiewniki (from c.1787 to 1793, and possibly also between 1796 and 1801). He is most likely the same Jan Korsak who died of dropsy in a Piotrków hospital aged around fifty-five.

The biography of Wincenty Lessel, previously researched by Hanna Rudnicka-Kruszewska on the basis of the composer's letters to his son Franciszek, has recently been significantly supplemented thanks to the discovery by Tomasz Fatalski of his baptismal register entry, which confirms the date (1756) and place of his birth. Registers have also provided us with the name of Wincenty Lessel's wife (Regina Weinzetl), the birth dates of most of his children, and his own date and place of death (15 June 1831, Sieniawa). Civil records and an 1818 declaration indicate that the composer was probably born in 1781–82, though the most commonly cited date (1780) is also still possible.

Aleksander Rodowski was born c.1758 or c.1764 in Poznań, but later (during or before the Great Sejm) he settled in Kraków, becoming one of the region's most popular composers of the late eighteenth and early nineteenth centuries, and also (according to tradition) the author of the well-known 'Kosciuszko' Polonaise. He performed with the ensemble of St Mary's in Kraków and died in that city on 22 January 1803.

Jan Kanty Wygrzywański worked throughout his adult life in the town of Gorlice, where he was a long-time parish church organist. He was also probably born in Gorlice c.1767, and he died there on 6 August 1847. Incomplete orchestral parts of his symphonies have been preserved in the former collection of an ensemble from the nearby village of Szalowa.

Franciszek Matuszkiewicz, remembered as the composer of a Symphony in B flat major preserved in the collection of the ensemble maintained by the Benedictine nuns of Staniątka, has thus far been known as an organist and choirmaster at the Norbertine nunnery in Kraków. From the birth record of his son Stefan (b. 1818), we learn that the composer was born c.1785 and that, at the time of his son's birth, he belonged to a music ensemble, probably at St Anne's church in Kraków.

The article ends with information about a copy of a Symphony in D major by Poland's best known eighteenth-century symphony composer, Wojciech Dankowski, found in the archive of musicologist Henryk Opieński (1870–1942), which is now kept at Basel University Library. The manuscript from which this Symphony was copied, part of the collection formerly belonging to an ensemble in Obra, disappeared under the German occupation during the Second World War. The newly discovered copy also includes the opening bars of Dankowski's lost *Offertorium Tempore Adventus*.

Translated by Tomasz Zymer

Kamil Stepan – filmoznawca i historyk, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego. Współautor licznych książek i artykułów z zakresu historii Polski, dziejów dawnego filmu polskiego i niemieckiego, redaktor wydawnictw źródłowych, autor haseł w *Polskim Słowniku Biograficznym* i *CineGraph. Lexikon zum deutschsprachigen Film*, odkrywca (częściowo wraz z Jerzym Mańnickim) kilkunastu zaginionych przedwojennych filmów polskich i obcych. Zainteresowania badawcze: historia Polski XVIII–XX w. (szczególnie historia parlamentaryzmu i wojskowości) i historia kultury polskiej (filmu, teatru i muzyki) XVIII–XX w., biografistyka.

kstepan@poczta.onet.pl
